

ธุดงค์วัตรที่พึงประสงค์ในสังคมไทยปัจจุบัน

The Desirable Dhutaṅgavatta in the Present Thai Society

พระครูวินัยธรน้อมชัย สุธมโม (เตนปากซี)^๑
Phrakhru Vinaitorn Nhomchai Sudhammo (Tenpaksi)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องธุดงค์วัตรที่พึงประสงค์ในสังคมไทยปัจจุบัน มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ ๑) เพื่อศึกษาหลักการและวิธีปฏิบัติธุดงค์วัตรในพระพุทธศาสนาเถรวาท ๒) เพื่อวิเคราะห์ธุดงค์วัตรของพระสงฆ์ในสังคมไทย ๓) เพื่อเสนอการปฏิบัติธุดงค์วัตรที่พึงประสงค์ มีระเบียบวิธีวิจัยคือเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การศึกษาจากเอกสารและการศึกษาภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก มีผลการศึกษาวิจัยคือ การถือธุดงค์วัตรของพระสงฆ์เป็นการปฏิบัติเพื่อรักษาความเป็นศาสนทายาท ฝึกความอดทน ฝึกสติสัมปชัญญะเพื่อขัดเกลาตน ในสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ธุดงค์วัตรที่พึงประสงค์ในสังคมไทยที่พระสงฆ์สามารถถือปฏิบัติได้ไม่ลำบากนัก คือ ปิงสุกุลิกังคธุดงค์, เตจีวริกังคธุดงค์, ปินชปาตีกังคธุดงค์ สบทานจาริกังค, เอกาสนิกังคธุดงค์, ปิตตปิณฑิกังคธุดงค์ โดยภาพรวมแล้วจะทำให้ผู้ปฏิบัติธุดงค์วัตรเป็นผู้มีความสันโดษในปัจจุบัน ๔ ปัจจุบันมีการจัดจาริกธุดงค์สำหรับพระผู้บวชใหม่นั้น ผู้วิจัยมองว่าเห็นสมควรแล้ว เพียงแต่ก่อนที่จะมีการจาริกธุดงค์เกิดขึ้น พระผู้นำคณะควรให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจาริกและการปฏิบัติธุดงค์วัตรที่ถูกต้องเสียก่อน

คำสำคัญ : ธุดงค์วัตร, สังคมไทย

^๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
Buddhist Studies, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Thailand.

Abstract

This research article entitled ‘The Desirable Dhutaṅgavatta in the Present Thai Society’ has three objectives: 1) to study the principles and practices of Dhutaṅgavatta in Theravada Buddhism, 2) to study Thai Sangha’s Dhutaṅgavatta in Thai society, and 3) to propose the desirable practical way of Dhutaṅgavatta in the present Thai society. This is a qualitative research done by documentary study, field research and in-depth interview. It was found that Thai Sangha’s observation of Dhutaṅgavatta is purposely assigned to preserve the religious heritages and to train Buddhist monks to have the quality of endurance and mindfulness and thereby their mind can be purified. At the present time, society has arrived at the time when the society and environment are undergoing constantly changes, the desirable Dhutaṅgavatta refers to the following ones: Paṃsukūlikaṅga, Tecīvarikaṅga, Piṇḍapātikaṅga, Sapadānacārikaṅga (house-to-house-seeker’s practice), Ekāsanikaṅga and Pattapiṇḍikaṅga .Once one follows those principles of Dhutaṅgavatta, one will not be attached to four requisites; one will not need more dress, shelter, food and medicine and thereby one becomes mindful whereby one will restrain in the ways one follow. As regards a newly-ordained-Buddhist-monk’s Dhutaṅgavatta, it was suggested that before setting off, he should be properly educated by the leader in terms of such practices.

Keywords: Dhutaṅgavatta, Thai Society.

๑. บทนำ

พระธุดงค์ในกรอบทางพระพุทธศาสนา คือ กลุ่มพระสงฆ์ที่มุ่งดำเนินตามทางขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าในทางด้านการปฏิบัติที่มีความมักน้อย และสันโดษ ไม่ยึดติดในยศศักดิ์ ไม่เกี่ยวข้องกับ ตัดขาด กับทางโลก ปลีกวิเวก หาคความสงบ มุ่งสู่การบรรลุนิพพาน คำว่าธุดงค์นั้นแปลตามตัวหมายถึง องค์คุณเครื่องกำจัดกิเลส ประกอบด้วยข้อวัตรปฏิบัติ ๑๓ ข้อ เรียกว่า ธุดงค์วัตร^๒ ซึ่งผู้ที่ปฏิบัติสามารถเลือกปฏิบัติข้อใดข้อหนึ่งได้ตามความสมัครใจ และไม่จำเป็นต้องปฏิบัติให้ครบทุกข้อ เพราะการปฏิบัติขึ้นอยู่กับบุญบารมี ความอดทน ความเพียร

ธุดงค์ เป็นวัตรปฏิบัติที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตไว้ แต่ไม่มีการบังคับ แล้วแต่ผู้ใดจะสมัครใจปฏิบัติ เป็นอุบายวิธีกำจัดขัดเกลากิเลส ทำให้เกิดความมักน้อยสันโดษยิ่งขึ้น ไม่สะสม เพื่อให้บาสบายไปมาได้สะดวกด้วยไม่มีภาระมาก เหมือนนกที่มีเพียงปีกก็บินไปฉะนั้น มีไม้เพื่อสะสมหรือเพื่อลากสักการะและชื่อเสียง ถ้าทำเพื่อลาก เพื่อชื่อเสียง ต้องอาบัติทุกกฎ^๓

ในปัจจุบันนี้มักเกิดมีกรณีปัญหาเรื่องพระธุดงค์ปรากฏต่อสาธารณชน จนก่อให้เกิดประเด็นคำถามว่า การธุดงค์คืออะไร ธุดงค์ที่แท้จริงนั้นมีรูปแบบเป็นอย่างไร ยกตัวอย่างเช่นกรณี ที่ อธิติกรรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธ์พืชได้ออกคำสั่งห้ามมิให้พระสงฆ์เดินธุดงค์ในเขตอุทยาน และเขตรักษาพันธ์สัตว์ป่าทั่วประเทศ โดยให้เหตุผลว่า พื้นที่เขตรักษาพันธ์สัตว์ป่าหรืออุทยาน ไม่ใช่สถานที่พระจะมาเดินธุดงค์ เพราะเป็นพื้นที่อันตราย เกรงว่าจะเกิดอันตรายต่อพระสงฆ์ อีกทั้งการเดินธุดงค์ของกลุ่มพระสงฆ์ได้ก่อให้เกิดผลกระทบโดยตรงต่อเขตรักษาพันธ์สัตว์ป่าหลายชนิด ไม่ว่าจะเป็นปัญหาไฟป่า ซึ่งเกิดจากการก่อไฟหุงอาหารแล้วดับไฟไม่หมด รวมทั้งปัญหาพวกมิจฉาชีพที่อาศัยช่องทางปลอมแปลงเป็นพระสงฆ์เข้าไปล่าสัตว์ป่า หรือใช้เส้นทางในการล่าเลี้ยงขนส่งยาเสพติด หรือของผิดกฎหมายอื่น ๆ สอดคล้องกับที่ก่อนหน้านี้ มหาเถรสมาคม ได้มีมติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๕/๒๕๔๕ มติที่ ๒๒๖/๒๕๔๕ เรื่อง ปัญหาพระธุดงค์ในเขตรักษาพันธ์สัตว์ป่า โดยสรุปว่า กรมการศาสนาได้นำปัญหาเรื่องพระธุดงค์ในเขตรักษาพันธ์สัตว์ป่า ตามที่กรมป่าไม้แจ้งว่าปัจจุบันมีพระภิกษุนิยมเข้าไปเดินธุดงค์ในเขตรักษาพันธ์สัตว์ป่าหลายแห่ง การเดินธุดงค์ของพระสงฆ์ดังกล่าวได้ก่อผลกระทบต่อเขตรักษาพันธ์สัตว์ป่าหลายประการ เช่น ปัญหาไฟป่า ที่เกิดจากการหุงอาหารของพระสงฆ์แล้วดับไฟไม่หมด ปัญหามลพิษจากขยะของเสีย อันเกิดจากเศษอาหาร และขยะที่เหลือจากการประกอบอาหารและการบริโภค ปัญหาการรบกวนความเป็นอยู่ของสัตว์ป่า สัตว์ป่าบางชนิดนกยูง มีการผสมพันธุ์ในที่โล่งแจ้ง บนหาดทรายริมห้วยขาแข้งในช่วงฤดูหนาว เมื่อมีพระสงฆ์เดินผ่านในพื้นที่ดังกล่าวนกยูงก็บินหนีไป

^๒ วิสุทธิ(ไทย) ๑๒.

^๓ คณะศิษย์ยานุศิษย์, อุบลมณี, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอ็น.พี.สกรีนพริ้นต์ติ้ง จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๑๙๓.

^๔ ไทยรัฐ, (๓ ก.พ. ๕๕), อธิติฯ สั่งห้ามพระเดินธุดงค์ในเขตอุทยาน-เขตรักษาพันธ์สัตว์ป่า, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.thairath.co.th/content/235746> [๙ มกราคม ๒๕๖๐].

เป็นสาเหตุให้ปริมาณนกยูงลดลงได้ ปัญหาการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดกฎหมาย โดยพวกมิถนาศีพ เช่นพรานล่าสัตว์ป่า หรือพวกค้ายาเสพติดอาศัยช่องทางปลอมเป็นพระสงฆ์เข้าไปล่าสัตว์ป่า หรือใช้เส้นทางลำเลียงขนสงยาเสพติดหรือสิ่งผิดกฎหมาย^๕

จากปัญหาที่กล่าวมานี้ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาวิจัยเรื่องชุดงศัวัตรที่พึงประสงค์ในสังคมไทยปัจจุบันนั้น ควรเป็นอย่างไร จึงจะสอดคล้องกับสภาพสังคมและเหมาะสมกับความเป็นสมณะของพระสงฆ์

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาหลักการและวิธีปฏิบัติชุดงศัวัตรในพระพุทธศาสนาเถรวาท
๒. เพื่อศึกษาชุดงศัวัตรของพระสงฆ์ในสังคมไทย
๓. เพื่อเสนอการปฏิบัติชุดงศัวัตรที่พึงประสงค์ ในสังคมไทยปัจจุบัน

๓. วิธีการดำเนินการวิจัย/รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังต่อไปนี้

๔.๑ ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารจาก เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ผู้วิจัยได้ศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔.๒ ผู้วิจัยได้จัดขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย (Research Process) ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ศึกษาเรื่อง “ปัญหาเรื่องการชุดงศัวัตรในสังคมไทย” ซึ่งมีประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจ ได้แก่ การเดินชุดงศัวัตรตามที่เป็นข่าวในปัจจุบัน อีกทั้งเรื่องทางกรรมปาโมไม่อนุญาตให้ภิกษุสงฆ์เข้าไปเดินชุดงศัวัตรและอาศัยในเขตป่าสงวนและอุทยานแห่งชาติ

การรวบรวมเอกสารในขั้นนี้จะเป็นการรวบรวมเอกสารในชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ผู้วิจัยได้ศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นหลักในการศึกษานำเสนอผลการวิจัยเนื้อหาบทที่ ๒

ผลที่คาดว่าจะได้รับการศึกษาขั้นที่ ๑ : ทำให้ทราบถึงปัญหาจากการชุดงศัวัตรที่ปรากฏเป็นข่าวในสังคมปัจจุบัน

ขั้นตอนที่ ๒ ศึกษาเรื่อง หลักชุดงศัวัตรที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาว่ามีความหมาย วัตรปฏิบัติที่ถูกต้องในครั้งพุทธกาลเป็นอย่างไร มีคุณค่าประโยชน์อันใดเกิดขึ้นอันใดสงฆ์ที่ได้จากการปฏิบัติชุดงศัวัตรมีอะไรบ้าง

^๕ ดูรายละเอียดใน มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๕/๒๕๔๕ มติที่ ๒๒๖/๒๕๔๕.

การรวบรวมเอกสารในชั้นนี้จะเป็นการรวบรวมเอกสารในชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) เป็นหลักในการศึกษา นำเสนอผลการวิจัยเนื้อหาบทที่ ๓

ผลที่คาดว่าจะได้รับการศึกษาชั้นที่ ๒ : ทำให้ทราบถึง หลักธุดงค์วัตรที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

ขั้นตอนที่ ๓ ศึกษาวิเคราะห์ เพื่อเสนอแนวทางการประยุกต์หลักธุดงค์วัตรเพื่อการอยู่ในสังคมปัจจุบัน ในบทที่ ๔ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ รวบรวมประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนี้จากขั้นตอนที่ ๑ และ ๒ มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เรียบเรียงและนำเสนอผลการวิจัยโดยประยุกต์เข้ากับปัญหาธุดงค์วัตรที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันที่กำลังเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาซึ่งรวบรวมข้อมูลจากข่าวทางสื่อต่าง ๆ เพื่อนำเสนอเนื้อหาในบทที่ ๔

ผลที่คาดว่าจะได้รับการศึกษาชั้นที่ ๓ : ทำให้ทราบถึงแนวทางการปฏิบัติตามหลักธุดงค์วัตรที่พึงประสงค์ในสังคมปัจจุบัน

ขั้นตอนที่ ๔ การสรุปผลการศึกษาวิจัย โดยผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยจากขั้นตอนที่ ๒ ขั้นตอนที่ ๓ และขั้นตอนที่ ๔ มาสรุปผลการศึกษาระหว่างวิจัยว่า สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทั้ง ๓ ข้อที่ได้ตั้งไว้แล้วตามลำดับ และนำเสนอผลการสรุปการวิจัยในเนื้อหาบทที่ ๕

การศึกษาวิจัยแนวทางการปฏิบัติตามหลักธุดงค์วัตรที่พึงประสงค์ในสังคมไทยปัจจุบัน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมุ่งศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาความเป็นมา ความสำคัญ ของหลักธุดงค์วัตรในคัมภีร์และปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับธุดงค์วัตรในปัจจุบันนี้ ในการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็นเป็นสุขของหมู่สงฆ์ในสังคมปัจจุบันเป็นอย่างไร แล้วนำมาสรุปบรรยายเชิงพรรณนา

๔. ผลการวิจัย/ประเด็นที่ค้นพบจากการวิจัย

จากผลการวิจัยหลักการธุดงค์วัตรแต่ละข้อนั้นมีข้อดีแตกต่างกันไป แต่โดยรวมแล้วจะทำให้ผู้ปฏิบัติธุดงค์วัตรเป็นผู้มีความสันโดษในปัจจุบัน ๔ ไม่มีมาก ในเครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและอาหาร เป็นผู้เรียบง่าย ไม่ติดในรสอาหาร ทำให้เป็นผู้มีสติสัมปชัญญะ มีความสามารถระวังในข้อธุดงค์ที่ตนสมทานอยู่ ทำให้เป็นผู้มีกายและใจที่เข้มแข็งสามารถอดทนต่อสิ่งที่มากระทบกายและใจได้ เป็นผู้ไม่มีความกังวลในการใช้ชีวิตเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง ที่อยู่อาศัย และที่สุดแต่ละข้อล้วนเป็นไปเพื่อคุณแห่งความเป็นสมณะผู้ปฏิบัติดีในพระพุทธศาสนาเพื่อความก้าวหน้าในการประพฤติธรรม จนบรรลุธรรม ธุดงค์วัตรได้แพร่ไปยังสำนักต่าง ๆ และมีพระสงฆ์ถือปฏิบัติตามกันมาเป็นกระบวนการจนถึงยุคปัจจุบันได้ถือปฏิบัติธุดงค์วัตรมาเป็นประจำไม่ลดละ การปฏิบัติธุดงค์จึงเป็นการทวนกระแสเข้าสู่วิถีเดิมของการปฏิบัติ เนื่องจากพระมหาสาวกในพุทธกาลไม่ว่าพระมหากัสสปเถระ พระอุปเสนเถระ และท่านอื่น ๆ อีกหลายรูปที่ได้ดำเนินตามแนวทางพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ต่างบรรลุผลในการปฏิบัติ ดังนั้นการปฏิบัติธุดงค์วัตรคือวัตรปฏิบัติพิเศษอันเคร่งครัดของผู้ถือการอยู่ป่าเป็นกัจฉวัตร นอกจากเป็นเครื่องมือปฏิบัติธรรม

และการเผยแพร่ธรรมของท่านแล้ว ยังพบว่า การอยู่ป่าถูกใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนามนุษย์ให้เข้าถึงธรรมชาติที่แท้จริงเป็นการปรับชีวิตให้กลมกลืนกับธรรมชาติ เป็นการใช้ธรรมชาติเป็นเกราะป้องกันอันตรายจากภัยพิบัติทางธรรมชาติอีกทีหนึ่ง และปรัชญาชีวิตสอนให้รู้จักลดความต้องการในการบริโภค หยุดการแสวงหาปัจจัยภายนอกที่ไม่จำเป็น เป็นแรงผลักดันให้เกิดความสันโดษเพื่อกำจัดกิเลส และปิดกั้นกระแสอารมณ์ ช่วยให้มันน้อย สันโดษ และเพื่อเป็นอุบายในการรักษาศีลให้บริสุทธิ์เป็นพื้นฐานที่จะรองรับการเจริญสมาธิและปัญญา หรือการเจริญสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน

ในส่วนข้อเดินดูตงค์ที่เป็นข่าวอย่างในปัจจุบันนี้ ผู้วิจัยพอสรุปปัญหาได้ว่าเกิดจากพุทธบริษัท ๔ มีความไม่รู้ไม่เข้าใจในเรื่องการปฏิบัติตงค์ตงค์ที่แท้จริง แต่ถ้าหากได้ศึกษาอย่างถ่องแท้แล้วจะพบว่า ผู้ที่ออกเดินดูตงค์ ซึ่งคำว่าจาริกคือการเดินนั้น พระท่านก็สามารถสมาทานตงค์ตงค์ไปได้ด้วย จึงไม่ผิดหลักพระธรรมวินัยอะไร ที่เป็นปัญหาคือความไม่เข้าใจระหว่างผู้พบเห็นและผู้จัด และความเข้าใจคลาดเคลื่อนของผู้ที่ปฏิบัติอยู่กับที่ ผู้วิจัยมองว่าหากมีการนำเสนอหลักการตงค์ตงค์อย่างถูกต้องแท้จริงแล้ว เพื่อให้ประชาชน อุบาสกอุบาสิกาทั่วไปได้เข้าใจความเห็นต่างก็อาจจะลดน้อยลง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ขึ้นอยู่กับเจตนาของผู้จัดเดินดูตงค์แบบหมู่คณะด้วย ถ้าหากเป็นไปเพื่อขัดเกลาลดละกิเลส ให้ผู้บวชใหม่ได้รู้จักข้อวัตรปฏิบัติที่ถูกต้องดีงามของความเป็นสมณะ ทุกฝ่ายก็ควรให้การส่งเสริมสนับสนุน แต่หากเป็นการจัดเพื่อมุ่งหวังลาภสักการะและชื่อเสียง การจัดเดินดูตงค์ครั้งนั้นก็จัดเป็นการส่งเสริมกิเลสนั่นเอง

จากผลการวิจัยการปฏิบัติตงค์ตงค์ที่พึงประสงค์ในสังคมไทยปัจจุบันผู้วิจัยแบ่งการปฏิบัติตงค์ตงค์เป็น ๓ ประเภท ซึ่งตรงกับที่ในคัมภีร์มีกล่าวไว้ในเบื้องต้น คือการปฏิบัติตงค์ตงค์อย่างอุกฤษณ์ การปฏิบัติตงค์ตงค์อย่างกลาง และการปฏิบัติตงค์ตงค์อย่างเพลลา ซึ่งผู้วิจัยได้จำแนกแยกให้เห็นถึงแนวทางการปฏิบัติโดยอาศัยหลักธรรมเป็นเครื่องสนับสนุนในการปฏิบัติ จากผลการวิจัยผู้วิจัยได้วิเคราะห์ประเภทแนวทางการปฏิบัติออกมาได้ ๓ ระดับดังนี้

ระดับที่ ๑. แนวทางการปฏิบัติตงค์ตงค์อย่างอุกฤษณ์

แนวทางการปฏิบัติตงค์ตงค์ และธรรมชาติของป่าภายในสำนักเป็นปัจจัยสำคัญส่งเสริมให้การดำรงชีวิตของพระภิกษุผู้ปฏิบัติอย่างอุกฤษณ์ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยสอดคล้องกับธรรมชาติและประสานกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่คณะตามแบบของพระตงค์ตงค์กรรมฐานผู้มีข้อวัตรปฏิบัติเป็นไปเพื่อขัดเกลาทำลายกิเลสที่ครูบาอาจารย์ได้พาดำเนินมา จีวรและบริวารอื่น ๆ ของภิกษุผู้ปฏิบัติอย่างอุกฤษณ์จะมีอยู่อย่างจำกัดซึ่งจัดรวบรวมไว้เป็นของสงฆ์หรือของส่วนกลางมีภิกษุผู้รักษาเรือนคลังสงฆ์เป็นผู้แจกในกาลเวลาที่เหมาะสม การบริโภคอาหารมีเพียงมือเดียวตอนเช้าและฉันในบาตร เสนาสนะที่พักอาศัยเป็นกุฏิหลังเล็ก ๆ ตั้งอยู่ห่างกันในราวป่าท่ามกลางความร่มรื่นแห่งหมู่ไม้เพื่อให้สามารถปฏิบัติภาวนาได้อย่างสงบสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติอันสงบและบริสุทธิ์ของป่าช่วยให้จิตใจของผู้ประพฤติปฏิบัติได้สัมผัสกับความรู้สึกสงบเย็นสดชื่น เบิกบาน มีอิสระ เป็นความสุขที่ปราศจากความเร่าร้อนกระวนกระวาย เป็นปัจจัยให้เกิดกายวิเวก ความสงบกาย และอุปวิเวกความสงบกิเลส อันเป็น

จุดมุ่งหมายสูงสุดของการประเพณีพรหมจรรย์ในพุทธศาสนา ธุดงค์วัตรทั้งหลายล้วนเป็นเครื่องช่วยให้พระผู้ปฏิบัติช่วยทำลายกิเลสเครื่องเศร้าหมองเป็นวิธีการที่ทำให้การปฏิบัติของพระเป็นไปอย่างเรียบง่าย พระพุทธองค์ไม่ได้ทรงบัญญัติธุดงค์วัตรไว้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นแต่สำหรับพระภิกษุผู้ประสงค์จะปฏิบัติอย่างเข้มงวด การปฏิบัติธุดงค์วัตรจะเพิ่มความเคร่งครัดในการรักษาศีล บางทีเอาศีลเอาสมาธิมันยังไม่พอต่อการขจัดหรือฆ่ากิเลสไม่ได้ ฆ่าไม่เป็น ต้องเอาธุดงค์วัตรเข้าช่วยเนื่องจากเป็นเครื่องขุดเกลากิเลส ช่วยตัดปิลิโพทหลายอย่าง ธุดงค์วัตรเหล่านี้ เป็นข้อวัตรที่ทำให้ได้ยากเพราะเป็นข้อวัตรของพระอริยะเจ้าเป็นข้อวัตรหรือข้อปฏิบัติของบุคคลเพื่อเป็นพระอริยะเจ้านั่นเอง การที่มีพระผู้ปฏิบัติอย่างอุกฤษฏ์มีจำนวนน้อยนั้นเพราะเป็นการปฏิบัติที่ยากที่สุดโดยเฉพาะในข้ออยู่กลางแจ้งเป็นวัตรและอยู่ป่าช้าเป็นวัตร นอกจากนี้ข้อที่อาจจะทำได้ยากอีกข้อคือการถือผ้าบังสุกุลเป็นวัตรเพราะความน่ารังเกียจของเนื้อผ้าตัวเอง ส่วนในข้อเนสัชชิกก็เป็นข้อที่ปฏิบัติได้ยากเช่นเดียวกันเพราะต้องมีความเพียรเป็นอย่างมากในการปฏิบัติมีฉะนั้นจะส่งผลทำให้มีปัญหาต่อสุขภาพได้

ระดับที่ ๒. แนวทางปฏิบัติธุดงค์วัตรผู้ถืออย่างกลาง

หลักธรรมที่พระผู้ปฏิบัติอย่างกลางนำมาใช้คือหลักสัปปุริสธรรม ๗ ธรรมที่ทำให้คนเป็นสัตบุรุษ หรือ เป็นคนดี มีคุณธรรม เป็นคนเก่ง มี ๗ ประการ ด้วยกัน คือ อัมมัญญตา เป็นผู้รู้จักเหตุ, อัตถัญญตา เป็นผู้รู้จักผล, ัตตัญญตา เป็นผู้รู้จักตน, มัตตัญญตา เป็นผู้รู้จักประมาณ, กาลัญญตา เป็นผู้รู้จักกาล, ปุริสัญญตา เป็นผู้รู้จักชุมชน, ปุคคัลัญญตา หรือ ปุคคัลโปปรัญญตา เป็นผู้รู้จักบุคคล, เนื่องด้วยว่าผู้ปฏิบัติธุดงค์วัตรต้องรู้จักตนว่าเป็นผู้มีกิจธุระมากหรือไม่ มีกิจอะไรสมควรทำเนื่องจากอยู่ในเขตชุมชน ต้องแบ่งเวลาส่วนหนึ่งให้กับสังคมในการช่วยสั่งสอนอบรม ตักเตือน มีกิจกรรมร่วมกับชุมชนตลอด ตัวพระผู้ปฏิบัติเองต้องใช้ขันติอย่างสูงในการวางตนทั้งในขณะที่ปฏิบัติและในขณะที่ทำกิจอยู่ในชุมชนเพื่อวัตรที่ออกมาจะได้ดังตามสมเป็นศาสนทายาทที่ทุกคนต่างให้ความศรัทธาเลื่อมใส

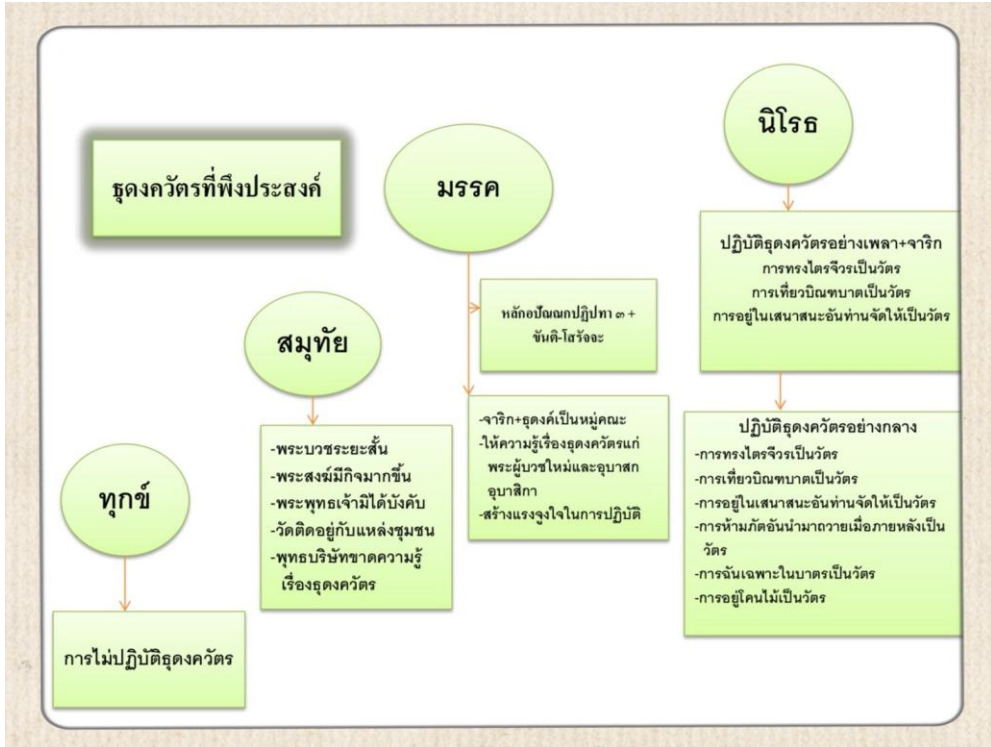
ระดับที่ ๓ แนวทางปฏิบัติธุดงค์วัตรผู้ถืออย่างเพลา

หลักธรรมที่ท่านได้นำมาใช้ในการปฏิบัติธุดงค์วัตรอย่างเพลานั้นคือหลักอปณณกปฏิปทา ๓ ซึ่งท่านกล่าวไว้ว่าเหมาะสำหรับพระผู้บวชใหม่ ถ้าต้องการให้พระผู้บวชใหม่ได้รู้จักข้อวัตรปฏิบัติรวมถึงหลักธุดงค์วัตร ได้มีโอกาสกระทำความเพียรในระยะเวลานั้นก็เห็นควรแนะนำให้ใช้หลัก อปณณกปฏิปทา ๓ เพื่อเสริมสร้างสันติและโสรจจะให้ดูควรค่าแก่การนุ่งห่มผ้ากาสาวาสตรในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ และหลักธรรม ๒ ข้อนี้ก็ยิ่งเหมาะสำหรับพระผู้มีกิจธุระมาก ก็สามารถปฏิบัติธุดงค์วัตรในข้อที่กระทำได้ง่าย ๆ ไม่ยุ่งยาก ไม่ลำบากต่อการปฏิบัติศาสนกิจในแต่ละวัน

๕. บทสรุป

ปัจจุบันมีสิ่งอำนวยความสะดวกมากมาย รวมถึงโทรทัศน์ วิทยุ โทรทัศน์ ทีวี อินเตอร์เน็ต อาหาร ขบฉันที่ญาติโยมนำมาถวายมีมากมายไม่ลำบากอย่างสมัยก่อน ป่าไม้ ที่พระสามารถอยู่ปฏิบัติ รุดงค์วัดมีน้อยลง ทางกรมป่าไม้อนุญาตให้เข้าไป ป่าช้าเปลี่ยนสภาพเป็นเมรุที่แตกต่างจาก สมัยก่อน และอยู่ใกล้หมู่บ้านมากขึ้น ผ้าบังสุกุลจีวรถ้าพระยังนำมาทำความสะอาดนุ่งห่มอยู่ก็ อาจเป็นที่รังเกียจของผู้พบเห็นเพราะดูไม่สะอาดไม่จำเริญตา การอยู่กลางแจ้งในปัจจุบันก็เป็น อันตรายต่อผิวหนังเป็นสาเหตุก่อให้เกิดโรคมะเร็งผิวหนังได้ ข้อการนั่งเป็นวัตรไม่เหมาะสมสำหรับ พระผู้ที่ยังไม่มีอินทรียกเกล้า สมายิยังไม่นั่งคงพอจะทำให้การฝึกปฏิบัติภาวนาพิจารณาให้เกิด ปัญญาเป็นไปได้ยาก พุทธบริษัทขาดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งอย่างแท้จริงในหลักการปฏิบัติ รุดงค์วัด พระผู้ปฏิบัติส่วนมาก ปฏิบัติเฉพาะตน ไม่เป็นสาธารณะ จึงไม่มีการเผยแพร่หลักการที่ ถูกต้องให้สังคมได้รู้ พระเหล่านี้ชอบปลื้มใจวิวาทปฏิบัติเพียงลำพัง พึงพอใจที่จะหลีกเลี่ยงจากความ วุ่นวายในสังคม คณะสงฆ์ซึ่งเป็นผู้ปกครองหรือผู้นำ ไม่ได้มีบทบาทจริงจังในการส่งเสริมเรื่อง การปฏิบัติ ยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ทำให้การปฏิบัติรุดงค์วัดหลายข้อทำได้ยาก รวมถึงภารกิจศาสนกิจ กิจนิมนต์ของพระในยุคปัจจุบันด้วย ในส่วนข้อเดินรุดงค์ที่เป็นข่าวอย่างในปัจจุบันนั้น ผู้วิจัยพอ สรุปปัญหาได้ว่าเกิดจากความไม่รู้ไม่เข้าใจในเรื่องการปฏิบัติรุดงค์วัดที่แท้จริง แต่ถ้าหากได้ ศึกษาอย่างแท้จริงแล้วจะพบว่า ผู้ที่ออกเดินรุดงค์ ซึ่งคำว่าจาริกคือการเดินนั้น พระท่านก็ สามารถสมาทานรุดงค์วัดไปได้ด้วย จึงไม่ผิดหลักพระธรรมวินัยอะไร ที่เป็นปัญหา คือความไม่ เข้าใจระหว่างผู้พบเห็นและผู้จัด และความเข้าใจคลาดเคลื่อนของผู้ที่ปฏิบัติอยู่กับที่ ผู้วิจัยมองว่า หากมีการนำเสนอหลักการรุดงค์วัดอย่างถูกต้องแท้จริงแล้ว เพื่อให้ประชาชน อุบาสกอุบาสิกา ทั่วไปได้เข้าใจ ความเห็นต่างก็อาจจะลดน้อยลง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ขึ้นอยู่กับเจตนาของผู้จัดเดิน รุดงค์แบบหมู่คณะด้วย ถ้าหากเป็นไปเพื่อขัดเกลาลดละกิเลส ให้ผู้บวชใหม่ได้รู้จักข้อวัตรปฏิบัติที่ ถูกต้องดีงามของความเป็นสมณะ ทุกฝ่ายก็ควรให้การส่งเสริมสนับสนุน แต่หากเป็นการจัดเพื่อ มุ่งหวังลาภสักการะและชื่อเสียง การจัดเดินรุดงค์วัดครั้งนั้นก็จัดเป็นการส่งเสริมกิเลสนั่นเอง

จากโมเดลอริยสัจข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าผู้วิจัยมองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับพระที่ไม่ได้ปฏิบัติธุดงค์อันเนื่องมาจากสาเหตุดังนี้คือ พระบวชเข้ามาใหม่และบวชแค่เพียงชั่วระยะเวลาสั้น ๆ เมื่อบวชมาแล้วกิจในวัดปัจจุบันค่อนข้างมากคือมีการก่อสร้าง และวัดส่วนมากอยู่ในชุมชน ไม่ค่อย สบายเหมือนอย่างวัดป่า และมีอุบาสกอุบาสิกาเข้าไปทำบุญตลอด พระเลยไม่มีเวลาเป็นการส่วนตัว และที่สำคัญคือพระพุทธรูปได้ตั้งหลักธุดงค์ไว้เป็นกฎข้อบังคับ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการวิจัยและสังเคราะห์วิธีการแก้ปัญหา ดังนี้

๑. อย่างในปัจจุบันมีการจัดเดินธุดงค์สำหรับพระผู้บวชใหม่นั้น ผู้วิจัยมองเห็นสมควรแล้ว เพียงแต่ก่อนที่จะมีการจาริกธุดงค์เกิดขึ้น พระผู้นำคณะควรให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจาริกและการปฏิบัติธุดงค์ก่อน รวมถึงบอกถึงอานิสงส์ที่ได้จากการปฏิบัติธุดงค์ให้พระผู้บวชใหม่ได้ทราบ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติไม่ว่าทางหมู่คณะจะจัดจาริกธุดงค์ทุกวันก็ตาม

๒. พระผู้นำควรสอนพระผู้บวชใหม่ให้รู้จักหลักอภินิหารปฏิบัติ ๓ และหลักชั้นดิ-โสรัจจะ เพื่อที่พระผู้บวชใหม่ได้นำไปเป็นหลักยึดในขณะที่กำลังออกจาริก-ธุดงค์ เพื่อความงดงามในหมู่สงฆ์ผู้บวชใหม่ เพื่อสร้างศรัทธาปสาทะให้เกิดขึ้นแก่ผู้พบเห็น เพราะการจาริก-ธุดงค์ส่วนมากมักจะจัดให้เดินบนถนน

๓. คณะสงฆ์ควรจัดทำเอกสาร สื่อ สิ่งพิมพ์ หรือสื่อออนไลน์เพื่อประชาชนได้เข้าใจว่าหลักธุดงค์วัตรแท้จริงเป็นอย่างไร เพื่อเหล่าอุบาสก อุบาสิกาได้มีการวางตัวและปฏิบัติตนที่ดีงามและเหมาะสมต่อคณะสงฆ์ผู้กำลังถือปฏิบัติธุดงค์วัตร

บรรณานุกรม

๑. คัมภีร์พระไตรปิฎกและหนังสือภาษาไทย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๕.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๒.

พระพุทฺธโฆสเถระ. **คัมภีร์วิสุทธิมรรค.** แปลและเรียบเรียงโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภ

มหาเถร). พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนาเพลส จำกัด, ๒๕๕๔.

คณะศิษย์ยานุศิษย์. **อุปถัมภ์.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอ็น.พี.สกรีนพริ้นติ้ง

จำกัด, ๒๕๕๒.

ไทยรัฐ. (๓ ก.พ. ๕๕). “อธิบตีฯ สั่งห้ามพระเดินธุดงค์ในเขตอุทยาน-เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า”.

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.thairath.co.th/content/235746> [๙

มกราคม ๒๕๖๐].

